

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

Қаржылық нәтижелер аудитінің міндеті - бухгалтерлік есеп пен салықтық есеп арасындағы айырмашылықтарды азайту қажеттілігі, сонымен қатар қаржылық нәтижелерді анықтау және есепке алу процесін оңтайландыру қажет.

Аудит процесі міндетті түрде қаржылық нәтижелерді талдауды қамтуы керек. Бұл рәсім қаржылық нәтижелерге объективті баға беруге, объективті және субъективті факторларды және олардың экономикалық қызметтің соңғы қаржылық нәтижелеріне әсер ету дәрежесін анықтауға мүмкіндік береді.

Талдау нәтижелері өнімді сатуды жеделдетуді, өнімнің өзіндік құнын төмендетуді, өнімсіз шығындарды азайтуды қамтамасыз етуге арналған нақты іс-шараларды әзірлеуге негіз болады[5, р.113].

Осылайша, қаржылық нәтижелердің қалыптасуына көптеген факторлар әсер етеді: ішкі және сыртқы, объективті және субъективті, тікелей және жанама, міндеті теріс факторлардың әсерін мүмкіндігінше бейтараптандыру. Бұл мәселені шешуде сенімді және толық есепке алудың, ішкі бақылау жүйесінің және сауатты ұйымдастырылған аналитикалық жұмыстың рөлі жоғары. Сыртқы аудит Қаржылық нәтижелердің қалыптасуы мен қолданылуын бақылау бойынша ішкі қызметтердің ұйымдастырушылық қызметінің деңгейін бағалауға арналған.

Қорытындылай келе, қаржылық нәтижелердің қалыптасуын аудиторлық тексеру аудиттелетін ұйымдардың өз қызметін жүргізу барысында жіберген кемшіліктері мен қателіктерін анықтауға бағытталғанына тап етуге болады. Бұл аудиторға қаржылық есептіліктегі тиісті ақпараттың бұрмалану тәуекелдерін анықтауға, сондай-ақ ұйым басшылығына қызметтің тиімділігін арттырудың ықтимал резервтері мен ішкі бақылау жүйесіндегі кемшіліктерді көрсетуге мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Гаврилова Э.Н. Особенности управления доходами и расходами в организации// Актуальные вопросы современной экономики. 2019. № 4. С. 555-557.
2. Курочкина С. Д., Брагина Г. Н. Бухгалтерский учет, аудит и анализ финансовых результатов деятельности организации// Наука через призму времени. 2020. № 5 (38) с.84-86
3. Литвинова И. В. Финансовые результаты как объект аудита / И. В. Литвинова. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. — 2020. — № 14(304).—С.262-265.
4. Юнусова Д.А. Финансовый анализ аудиторских результатов деятельности организации// Экономика и предпринимательство. 2019. № 12 (113). С. 1000-1003.
5. Sui L , Sun L., Geyfman V. An assessment of the effects of mental accounting on overspending behaviour: An empirical study // International journal of consumer studies. – 2020. - № 2.-С. 221-234.

УДК 336.01

АҚША ҚАРАЖАТТАРЫНЫҢ ҚОЗҒАЛЫСЫ ТУРАЛЫ ЕСЕП ЖӘНЕ АҚША АҒЫНДАРЫНЫҢ ТАЛДАУЫ

Баймукашевва Мадина Даулетқызы

baimukasheva.m@mail.ru

Л.Н.Гумилев ат.Еуразия ұлттық университетінің «Есеп және аудит» амандығының

4- курс студенті, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші – Садуақасова К.Ж.

Шаруашылық жүргізуші субъектінің ақша қаражаттарының қозғалысы туралы ақпарат қаржылық есептілікті пайдаланушыларға оның қызметінің тиімділігін және осы Субъектінің тиісті ақша ағындарындағы қажеттіліктерін бағалау үшін қажет. Қолма-қолақшаға, еңалдымен, шаруашылық жүргізуші субъектінің қолма-қолақшасы кіреді. Өз кезегінде,

ақшаағындары - бұлақшақаражаттарыменолардың баламаларының түсуіменкетуі. Сондықтан шаруашылық жүргізуші субъектінің ақшақаражаттарының қозғалысы туралы ақпарат пайдаланушыларға, еңалдымен, экономикалық шешімдер қабылдау үшін қажет.

ХҚЕС 7 "Ақшақаражаттарының қозғалысы туралы есеп" 1979 жылдың 1 қаңтарынан бастап күшіне енді. 1992 жылы бұл стандарт қайта қаралды және 1994 жылдың 1 қаңтарынан бастап немесе одан кейінгі кезеңдерді қамтитын қаржылық есептілік үшін жаңа редакцияда қолданысқа енгізілді.

Қарастырылып отырған стандарттың мақсаты ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есептер жасау арқылы шаруашылық жүргізуші субъектінің ақшалай қаражаттары мен ақша қаражаттарының баламаларындағы тарихи өзгерістер туралы ақпарат беруге белгілі бір талаптар қою болып табылады. Осы есептерде шаруашылық, инвестициялық және қаржылық қызметтен алынатын есепті кезеңдегі ақшалай қаражат ағындарының жіктелуі жүргізіледі.

Сондықтан шаруашылық жүргізуші субъектілер ХҚЕС 7 талаптарына сәйкес ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есепті дайындауға және оны қаржылық есептілік ұсынылған әрбір кезең үшін өзінің қаржылық есептілігінің құрамдас бөлігі ретінде ұсынуға міндетті [1].

Ақша қаражаттарының қозғалысы туралы ақпарат бухгалтерлік есепте жазылады және маңызды басқару құралы болып табылады. Шаруашылық жүргізуші субъектінің қызметі процесінде ақша қаражатын жұмсау бағыттары туралы дұрыс ақпарат қаржы ресурстарын неғұрлым тиімді және ұтымды пайдалануға ықпал етеді. Ақша ағындарының қалыптасуы туралы ақпарат тікелей және жанама әдістермен ұсынылуы мүмкін. Тікелей әдіс-ұйымның қызмет түрлеріне (ағымдағы, инвестициялық немесе қаржылық) қатысты неғұрлым ақпараттық бола отырып, ұйымның ақшалай қаражаттарын есепке алу деректерін топтастыру және талдау. Кірістер мен шығыстар бойынша ақша қаражаттарының баптары кірістер мен шығыстар туралы есепте пайданы есептеу кезіндегідей тәртіпте көрсетілгендіктен, бұл әдісті "жоғарыдан төмен" деп атауға болады. Жанама әдіс негізгі құралдардың амортизациясын және айналым қаражаттарының өзгеруін түзете отырып, кірістер мен шығыстар туралы есепке негізделген. Бұл әдіспен ағымдағы қызметтен ақша ағындары бойынша төлемдер мен түсімдердің өзі емес, пайданың арнайы түзетулері көрсетіледі. Бұл әдісті "төменнен жоғары" деп атауға болады. 1-кестеде ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есепті құрудың тікелей және жанама әдістерінің салыстырмалы сипаттамасы келтірілген.

Таза ақша ағынын анықтаудың жанама әдісінің артықшылығы - таза ақша ағынының мөлшерін құрайтын барлық факторлардың динамикасын анықтау мүмкіндігі. Тікелей әдістің артықшылығы-ақша ағындарының көлемі мен құрамы туралы дәлірек және дұрыс мәліметтер алу мүмкіндігі. Екі әдіс те аналитикалық жұмыс кезінде бірін-бірі толықтырады.

Кесте 1 - Ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есепті құрудың тікелей және жанама әдістерінің салыстырмалы сипаттамасы

Тікелей әдіс	Жанама әдіс
Негізгі түсімдер мен төлемдер туралы ақпаратты ашатын әдіс. Тікелей әдіске сәйкес негізгі түсімдер мен төлемдер бойынша ақпаратты екі тәсілмен алуға болады: есепке алу тіркелімдерінен; сатудан түскен түсім көрсеткіштерін, сатудың өзіндік құнын, сондай-ақ ағымдағы қызмет бойынша қорлар, дебиторлық және кредиторлық берешек көрсеткіштерінің өзгерістерін ескере отырып, кірістер мен шығыстар туралы есептегі өзге де баптарды түзету жолымен; өзге де ақшалай емес баптардан; өзге де	Таза пайда ақшалай емес операциялардың әсерін ескере отырып түзетілетін әдістер (мысалы, амортизация, резервтер, кейінге қалдырылған салықтар, іске асырылмаған бағамдық айырма, бөлінбеген пайда); ағымдағы қызмет бойынша ақшалай қаражаттың өткен (немесе болашақ) түсімдері бойынша кейінге қалдырылған (немесе есептелген) сомалар (мысалы, қорлардың өзгеруіне байланысты түзетулер, дебиторлық және кредиторлық берешек); инвестициялық немесе қаржылық қызмет

баптардан, олардың қозғалысы инвестициялық немесе қаржылық қызметпен байланысты	бойынша ақша қаражаттарының ағынына байланысты кіріс (шығыс) баптары
Ақпарат көз: автормен деректер негізінде құрастырған [2].	

Тікелей әдіс сонымен қатар ақша қаражаттарының барлық ағындары мен ағындарын бақылауға және ұзақ мерзімді перспективада шаруашылық жүргізуші субъектінің өтімділігі мен төлем қабілеттілігін бағалауға мүмкіндік береді. Тікелей әдіспен жасалған ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есеп қаржылық нәтиженің қалыптасуын емес, кезеңдегі ақша қаражаттарының өзгеруін ашатын айырмашылықпен пайда мен залал туралы есептің ерекшеліктерін алады.

Тікелей әдіс жанама әдіске қарағанда күрделі болып саналады, бірақ ұйымның қызметі тұрғысынан төлемдер үшін қолма-қол ақшаның жеткіліктілігі туралы жедел қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Бұл әдіс мынадай сәйкессіздіктердің себептерін ашпайды:

- қабылданған есеп саясатына сәйкес ұйымның кірістері мен шығыстарын көрсету кезінде есептеу қағидатын қолданудан туындаған;

- кредиттер мен қарыздарды тарту мен өтеуден туындаған;

- ұзақ мерзімді активтерді сатып алу мен сатудан туындаған;

- ақшалай қаражаттың нақты ағынымен сипатталмайтын шығыстардың (мысалы, есептелген амортизация сомасы) және ақшалай қаражаттың нақты ағынымен бірге жүрмейтін кірістердің (мысалы, тауарларды (өнімдерді, жұмыстарды, қызметтерді) сатудан түскен түсім құрамындағы дебиторлық берешек) қаржылық нәтижесінің мөлшеріне әсер етуінен туындаған;

- меншікті айналым капиталы құрамындағы өзгерістерден туындаған. Сәйкессіздіктердің аталған себептері ұйымның қаржылық жағдайы туралы толық түсінік қалыптастыру мақсатында маңызды болып табылады.

2-кестеде ағымдағы қызмет бойынша ақша ағынын тікелей әдіспен анықтау тәртібі көрсетілген.

Жанама әдіс ақша қаражаттарының қозғалысына және бухгалтерлік баланстың басқа баптарына байланысты операцияларды анықтауға және есепке алуға, сондай-ақ таза пайданы дәйекті түрде түзетуге негізделген. Жанама әдісті қолданған кезде салық салуға дейінгі таза пайда, ең алдымен, айналым қаражаттарындағы өзгерістердің әсерін есепке алғанға дейін ағымдағы кірістің аралық көрсеткішіне әкелуі керек.

Кесте 2 – Тікелей әдіспен ағымдағы қызмет бойынша ақша ағынын анықтау схемасы

№	Көрсеткіштер
1	+ Сатудан түскен кіріс (салықтарды шегергенде)
2	+ (-) дебиторлық берешекті азайту (ұлғайту)
3	+ аванстар алынған
4	= клиенттерден алынған ақша қаражаты
5	(-) сатылған өнімдер мен қызметтердің өзіндік құны
6	+ (-) тауарлық – материалдық қорларды ұлғайту (азайту)
7	+ (-) азайту (ұлғайту) болашақ кезеңдердің шығыстары бойынша
8	+ (-) кредиторлық берешекті ұлғайту (азайту)
9	+ Жалпы шаруашылық, коммерциялық және әкімшілік шығыстар
10	+ (-) басқа міндеттемелерді азайту (ұлғайту)
11	= жеткізушілер мен персоналға төлемдер
12	(-) пайыздық шығыстар
13	+ (-) есептелген пайыздарды азайту (ұлғайту)
14	+ (-) алдағы төлемдерге резервтерді азайту (ұлғайту)
15	+ (-) операциялық емес (басқа кірістер) (шығыстар)
16	= пайыздық және басқа да ағымдағы шығыстар мен кірістер

17	(-) салықтар 18 + (–) салық төлемдері бойынша берешектің (резервтердің) азаюы (ұлғаюы)
18	+ (–) салық төлемдері бойынша аванстардың ұлғаюы (азаюы)
19	= төленген салықтар
20	ағымдағы салықтардан ақша ағыны (4 - бет – 11-бет – 16-бет-20-бет)

Бұған ең көп қолданылатын және белгілі түзетулердің көмегімен қол жеткізуге болады.

- амортизациялық аударымдардың сомалары, төлеуге пайыздар, бастапқыда пайда мөлшерін азайтқан негізгі құралдар мен басқа да ұзақ мерзімді активтер объектілерін сатудан болған залал қалпына келтіріледі;

- инвестициялардан түскен кіріс және бастапқыда пайда мен залал шотының кредитіне жатқызылған бағалау резервтерінің азаю сомалары алынып тасталады;

- бұрын басқа шығындардың құрамына кіретін бағамдық айырмашылықтар алынып тасталады. Алынған ағымдағы кірістің аралық көрсеткіші есепті кезеңде болған айналым капиталындағы өзгерістерді есепке алмайды, сондықтан ол жеткізушілерге дебиторлық берешек сомаларының, алынған және берілген аванстардың және басқа дебиторлардың берешектерінің, қорлар құнының және кредиторлық берешек сомаларының өзгеруіне түзетілуі тиіс. Егер ағымдағы активтер есепті кезеңнің соңында өссе, онда бұл есепті кезеңдегі ақшалай қаражаттың нақты өсімімен салыстырғанда бухгалтерлік есепте келтірілген таза пайданың өсуін сипаттайды. Кредиторлық берешектің өзгеруінің әсері керісінше [2., с.12].

Егер ағымдағы активтер есепті кезеңнің соңында өссе, онда бұл есепті кезеңдегі ақшалай қаражаттың нақты өсімімен салыстырғанда бухгалтерлік есепте келтірілген таза пайданың өсуін сипаттайды. Кредиторлық берешектің өзгеруінің әсері керісінше. Жанама әдіспен жасалған ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есепте салықтар мен алымдар, пайыздар, айыппұлдар және т. б. төлеуге аударылған ақша қаражаттары туралы мәліметтер көрсетілмейді. Сонымен қатар, онда қаржыландыру көздері туралы ақпарат көрсетіледі: бөлінбеген пайда, амортизациялық аударымдар, айналым қаражаттарындағы өзгерістер, оның ішінде меншікті капитал есебінен құрылатындар.

Ағымдағы қызмет бойынша ақша ағынын жанама әдіспен анықтау схемасы 3-кестеде келтірілген.

Кесте 3 – Жанама әдіспен ағымдағы қызмет бойынша ақша ағынын анықтау схемасы

№	Көрсеткіштер
1	Таза пайда
Ақшалай емес баптар бойынша түзету	
2	+ Амортизация
3	- (+) Дебиторлық берешектің ұлғаюы (азаюы)
4	- (+) тауар қорларының ұлғаюы (азаюы)
5	- (+) басқа айналым активтерінің ұлғаюы (азаюы)
6	+ (–) кредиторлық берешектің ұлғаюы (азаюы)
7	+ (–) төлеуге пайыздарды ұлғайту (азайту)
8	+ (–) алдағы төлемдердің резервтерін ұлғайту (азайту)
9	+ (–) салық төлемдері бойынша берешекті ұлғайту (азайту)
10	= ағымдағы қызметтен ақша ағыны

Жанама әдіс ситуациялық модельдеуді кеңінен қолдануға мүмкіндік беретіндіктен, ол талдау мақсатында анағұрлым ақпараттандырады. Қарастырылған әдістердің әрқайсысы пайдаланушыларға қажетті ақпаратты жасайды. Сонымен, Тікелей әдіс ақша қаражаттарының жалпы ағындарын көрсетеді, ал жанама әдіс шаруашылық жүргізуші субъектінің қаржылық ресурстары, сондай-ақ олардың ағындарының қозғалысы туралы деректерді қамтиды. Ақша қаражаттарын талдау және ақша ағындарын басқару ақша қаражаттарының айналым уақытын (қаржылық цикл) есептеуді, ақша ағындарын талдауды, оны болжауды, ақша қаражаттарының

оңтайлы деңгейін анықтауды, ақша қаражаттарының бюджетін құруды және т.б. [3]. Ақша ағындарының құрамы мен құрылымын талдау, түсімдер мен шығыстардың көлемін бағалау, қаржылық нәтижелерді таза ақша қалдығының көрсеткішімен салыстыру, түскен және жұмсалған ақша қаражаттарының кірістілігін есептеу орынды. Ақша қаражаттарының қозғалысын кешенді бағалау ғана олардың мақсатты балансын оңтайландыруға және айналымын арттыруға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. ХҚЕС 7 . [Электрондық ресурс]<https://clck.ru/39njqc>
2. Жилкина, А. Н. Финансовый анализ [Текст]: учебник и практикум для академического бакалавриата / А. Н. Жилкина. – М. : Издательство Юрайт, 2018. – 285 с.
3. Грей С., Нидлз Б. Финансовый учет: глобальный подход. / С. Грей, Б. Нидлз - Пер. с англ. –Корпорация Прагма, 2006. – 674 с.

УДК 336

ФОРМИРОВАНИЕ СЕБЕСТОИМОСТИ СОЗДАНИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО КОНТЕНТА И ОЦЕНКА ЕГО ДОХОДНОСТИ

Батсайхан Сарнат

marinetciel13@gmail.com

Обучающийся 3 курса, гр. 15.25Д-ЭФКА01/216

Российский экономический университет имени Г. В. Плеханова

Научный руководитель – С. Н. Коваленко

Аннотация. В работе рассматриваются особенности формирования себестоимости создания информационного контента и оценка его доходности. Описываются способы получения выручки и различные стратегии по монетизации информационного контента. Целью данного исследования являлся анализ способов получения дохода организациями СМИ, в частности издательствами, СМИ и полиграфическими организациями, а также способов повышения рентабельности этих организаций. Исследование также было направлено на понимание взаимосвязи между получением дохода и повышением рентабельности в таких организациях.

Ключевые слова. Себестоимость, доходность, информационный контент, медиа бизнес, СМИ, медиаконтент, реклама, выручка, монетизация, эффективность, paywall, расходы.

Информационный контент - это любой тип информации, который дает ответ на запрос пользователя или подробно освещает определенную тему. Такой тип контента помогает привлечь трафик на сайт или платформу и косвенно увеличить продажи. Кроме того, публикация примеров и подробных ответов на распространенные вопросы может повысить уровень экспертности в глазах клиентов. Данное исследование весьма актуально, поскольку сектор медиабизнеса стремительно развивается, и все больше предпринимателей рассматривают возможность выхода в эту сферу. Цель исследования является выявление особенностей формирования себестоимости создания информационного контента, стратегии и оценка ее доходности.

В условиях стремительного развития информационного рынка организациям приходится искать инновационные способы сохранения конкурентоспособности и привлечения капитала. Одни компании стараются выделиться за счет создания уникальных кампаний для рекламодателей, другие расширяют спектр своих услуг, предоставляя дополнительные продукты, такие как пресс-конференции и специализированные школы.